

การดำเนินชีวิตและการปฏิบัติต่อทรัพย์ตามแนวพุทธปรัชญา

The way of life and treasure management in Buddhist Philosophy

พระครูปราโมทย์ลีลคุณ ^๑

พระมหาใจสิงห์ เกื้อนครี ^๒

ทองเปลื้อง อภัยวงศ์ ^๓

บทคัดย่อ

การดำเนินชีวิตและการปฏิบัติต่อทรัพย์ตามแนวพุทธปรัชญา หลักการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาที่เป็นกระบวนการ มีความสอดคล้องและเป็นขั้นตอนที่ไม่มีความขัดแย้งกัน โดยเชื่อว่าในขั้นต้นสามารถที่จะนำความสงบสุขร่มเย็นมาสู่ตนเองและสังคมโดยรวมได้ และในขั้นสูงสุดนั้นสามารถทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์จากอำนาจของกิเลสได้โดยสิ้นเชิง หลักการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา แม้จะมีกล่าวไว้หลายนัย ก็เพื่อแจกแจงให้ครอบคลุมถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต แต่โดยสาระอันแท้จริงแล้วก็คือ หลักในการพัฒนาตนเองให้รู้จักควบคุมกาย วาจา และใจ ให้รู้จักคิด พูด และทำ อย่างมีเหตุมีผล เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชีวิตอย่างถูกต้องถึงตามกระบวนการทางพุทธปรัชญาอย่างเป็นระบบ เช่น การดำเนินชีวิตตามหลักการศึกษา ไตรสิกขา หรือการดำเนินชีวิตตามหลักมงคลชีวิต ๓๘ ประการ ดังนั้น ในหลักของการปฏิบัติต่อทรัพย์ภายในจึงจะต้องมีการปฏิบัติที่ต่อเนื่องกัน จึงจะทำให้ประสบความสำเร็จ ได้รับประโยชน์สูงสุด หรือแม้แต่การไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้ครบตามกระบวนการจนเกิดประโยชน์สูงสุด แต่ก็ยังสามารถที่จะนำอริยทรัพย์มาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขทั้งในปัจจุบัน และจะเป็นทรัพย์ชนิดเดียวที่สามารถติดตามผู้ที่มีทรัพย์ชนิดนี้ไปได้ในสุดคืออันเป็นโลกเบื้องหน้าในอนาคต ตามความเชื่อของพุทธปรัชญาได้อีกด้วย

คำสำคัญ: การดำเนินชีวิต; การปฏิบัติต่อทรัพย์; ตามแนวพุทธปรัชญา

^๑ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

^๒ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

^๓ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Abstract

The lifestyle and treatment of property according to Buddhist philosophy principles of living in accordance with Buddhist philosophy. Process consistency and a step in conflict which initially believed to be able to bring peace and tranquility to oneself and society as a whole and at the highest level, can completely liberate from suffering from the power of desire Principles of living in accordance with Buddhist philosophy. Despite many implications to enumerate various behaviors in life but in truth the essence is principles of self-development to know the control of the body, the words and the mind to know, think, speak and act rationally to be used in carrying out various activities of life correctly according to the systematic Buddhist philosophy systematically, such as living according to the threefold education principles or living according to the auspicious principles of life 38 reasons. Therefore, in the practice of internal property, there must be a continuous practice to make it successful get the most or even the inability to comply with the process to the maximum benefit but still able to apply the wealth to daily life with happiness both at present and will be the only wealth that can follow those who have it in the future according to the beliefs of Buddhist philosophy as well

Keywords: The way of life; treasure management; Buddhist Philosophy

บทนำ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการดำเนินชีวิตของคนเรามีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาทรัพย์สินต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีวิต ผลการศึกษาพบว่าเมื่อคนเรามีความจำเป็นต้องให้ความสำคัญแก่ทรัพย์สินเช่นนั้นแล้ว คนที่พอจะมีกำลังสติปัญญารู้จักพิจารณาหยั่งรู้เข้าใจถึงสาระอันแท้จริงของชีวิตมนุษย์เราได้อยู่บ้าง ก็จะเอาทรัพย์สินเป็นเครื่องช่วยเพื่อหล่อเลี้ยงบำรุงชีวิตเรียกว่าเอาทรัพย์สินต่าง ๆ มาเป็นทาสแต่คนส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบันกลับพิจารณาเห็นแต่เพียงว่าทรัพย์สินต่าง ๆ นั้น เป็นเครื่องมือที่จะบันดาลความสมหวังให้แก่ชีวิตตนเอง โดยที่จะไม่ยอมพึงพาสติปัญญาอันทรงคุณค่าที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์เอง ดังนั้นการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติต่อทรัพย์สินของคนในสังคมปัจจุบันนี้ จึงได้ให้ความสำคัญแก่ทรัพย์สินต่าง ๆ ที่มี

อยู่อย่างขาดการพิจารณา และรู้เท่าทัน ทำให้คนในสังคมปัจจุบันบูชาเทิดทูนทรัพย์สินเงินทองกันอย่างลุ่มหลงมัวเมา มากกว่าที่จะพิจารณาถึงสาระสำคัญของทรัพย์สินต่าง ๆ ที่มีอยู่นั้น เป็นเพียงเครื่องอาศัยของมนุษย์ จนบางครั้งถึงกลัวยอมทำลายคุณธรรมของตนเองก็ยังมี คือ การยอมทำความชั่ว ทำผิดศีลธรรมต่าง ๆ ได้ เพียงเพื่อแลกกับทรัพย์สิน เงินทอง

การดำเนินชีวิตตามแนวความเชื่อของพุทธปรัชญา

สาเหตุที่ต้องยึดเอาหลักศาสนามาเป็นแกนหลักสำคัญสำหรับการกล่าวถึงเรื่องการดำเนินชีวิตก็เพราะว่า คนส่วนใหญ่ในโลกนี้ล้วนแต่มีศาสนาเป็นที่พึ่งของตนเอง และได้ดำเนินชีวิตตามกรอบแนวคิดของศาสนาที่ตนเองได้นับถือทั้งสิ้น แม้จะมีคนบางกลุ่มที่อ้าง

ว่าไม่นับถือศาสนาใดเลย แต่คนเหล่านั้นก็อยู่ร่วมในวิถีชีวิตเดียวกันกับคนผู้ที่มีศาสนา การปฏิบัติตนในทางสังคมจึงต้องอาศัยจารีตประเพณี และวัฒนธรรมในท้องถิ่นของคนส่วนใหญ่ หรือปฏิบัติตามกฎหมายที่สังคมนั้นใช้อยู่ การดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธปรัชญาโดยทั่วไป ได้มีผู้รู้ได้ให้ทัศนะไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒ ได้ให้ความหมาย การดำเนินชีวิตเอาไว้ โดยแยกพิจารณาได้เป็นสองส่วนคือ คำว่า “ดำเนิน” หมายถึง เดิน ไป เคลื่อนที่ (พุทธทาสภิกขุ, ๒๕๓๖ : ๙๕)

คำว่า “ชีวิต” หมายถึง ชีพ ความเป็นอยู่ ตรงกันข้ามกับความตาย ในการดำรงชีวิตอยู่ มีลมหายใจอยู่สามารถปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตได้เราก็เรียกว่า “ชีวิต” (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๒ : ๒๗๐)

ดังนั้น เมื่อนำคำทั้งสองคำมารวมกันแล้ว “การดำเนินชีวิต” จึงหมายถึง ความเป็นไปของชีวิต หรือการเคลื่อนที่ไป การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตของคนเรา ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย

การดำเนินชีวิตของคนเรานั้น ในความหมายหนึ่งก็คือ “การบริโภค การเสพหรือใช้ประโยชน์จากสิ่งต่าง ๆ การใช้เวลาในชีวิตเป็นนั่นก็เป็นส่วนหนึ่งของการรู้จักบริโภค ซึ่งเป็นความหมายอย่างหนึ่ง ของการดำเนินชีวิต” (วรณัฐ เอี่ยมสะอาด, ๒๕๕๔ : ๗๔)

การดำเนินชีวิต (Ways of Life) หมายถึง “การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเรา เพื่อให้ชีวิตนี้สามารถที่จะดำรงอยู่ได้ต่อไปตามสภาพและสถานะแห่งความเป็นชีวิต” (พิบูลย์ สารจันทร์, ๒๕๔๕ : ๑๑๕)

ความหมายการดำเนินชีวิตตามแนวความเชื่อของพุทธปรัชญา

การดำเนินชีวิต เป็นความหมายที่กว้างขวางมาก ดังนั้นจึงต้องอาศัยการจำกัดความจากหลักคำสอนตามแนวทางพุทธปรัชญา เพื่อสรุปสาระใจความที่สำคัญเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต คือ “การนำหลักศีลธรรม

อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาคุณภาพในชีวิตของตนเองให้ดำเนินต่อไปได้จนถึงท้ายที่สุดของชีวิตคือความตาย (สนธิ ศรีลำแดง, ๒๕๓๕ : ๑๙)

การดำเนินชีวิต ตามแนวพุทธปรัชญา ได้แก่ การนำหลักประโยชน์ ๓ ประการ ไปใช้ดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดความผาสุกในชีวิตตั้งแต่เกิดจนถึงวันตาย คือ

๑. ประโยชน์ปัจจุบัน (ทวิภูมิมกัตถะ) ได้แก่ การแสวงหายศ ทรัพย์ เกียรติ ไม่ตรี ชีวิตคู่ครองที่เป็นสุข อันเกิดมีขึ้นด้วยกำลังความเพียร สติปัญญาของตนโดยทางชอบธรรม

๒. ประโยชน์เบื้องหน้า (สัมปรายิกัตถะ) ได้แก่ การพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของจิตใจด้วยคุณธรรม มีศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา

๓. ประโยชน์สูงสุด (ปรมาตถะ) ได้แก่ กฎของไตรลักษณ์ ชันธ์ ๕ ปฏิจจสมุปบาท อริยสัจ ๔ (สุจิตรา รณีน, ๒๕๔๐ : ๑๓๒-๑๔๐)

จะเห็นได้ว่า การดำเนินชีวิตตามแนวความเชื่อของศาสนานั้น จะนำหลักจริยธรรมต่าง ๆ ที่เชื่อว่าเป็นหลักในการปฏิบัติต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตของตน เพื่อทำให้เกิดความสุข หรือเกิดความเจริญงอกงามแก่ชีวิตของตนเองเป็นสำคัญ

ศาสนาเป็นสิ่งที่มีความยาวนาน ในระยะแรกศาสนาเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อขจัดความหวาดกลัวสิ่งต่าง ๆ ที่ล้อมรอบตัวของมนุษย์ คิดว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำของผู้มีฤทธิ์มากกว่าตน เมื่อมนุษย์เริ่มเรียนรู้ธรรมชาติมากขึ้นและเกิดเป็นศาสนามีเหตุผลเข้ามาเป็นแบบแผนและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแต่กิจกรรมหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ก็ยังมีการทำสืบต่อกันมาศาสนาทุกศาสนา จะเป็นที่พักทางใจของมนุษย์มีหลักธรรมคำสั่งสอนที่มุ่งหมายสั่งสอนให้คนที่เป็นสมาชิกในสังคมเป็นคนดี มีคุณธรรมมีเหตุผลและศรัทธาในความถูกต้อง มีพิธีกรรมและเครื่องหมายหรือ

สัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นศาสนานั้น ๆ พุทธปรัชญามุ่งเน้นพัฒนากาย วาจา และใจ ให้สุจริต ไม่คิดพูด ทำ ในสิ่งชั่ว สร้างความดี และทำใจให้ผ่องใส เป็นไปตามหลักของศีล สมาธิ และปัญญา ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท

หลักการกับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ความจริงแล้ว การดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธปรัชญา มีหลักการคำสอนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของชาวพุทธอยู่มาก แต่ในประเด็นนี้เพียงต้องการที่จะกล่าวให้เห็นถึงหลักการดำเนินชีวิตอย่างกว้าง ๆ ทางพุทธปรัชญา ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว การดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธปรัชญา จะพบเห็นได้จากการที่ชาวพุทธได้นำหลักการไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีดังนี้

๑. การทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งแนวทางการปฏิบัติของแต่ละศาสนาแตกต่างกัน แต่ทุกศาสนาก็สอนให้ทำความดีและละเว้นความชั่วเป็นพื้นฐาน ได้แก่ ศีล ๕ คือ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม การไม่กล่าวมุสา และการไม่เสพสิ่งของเสพติดมีนเมาสิ่งทำให้ประมาท

๒. การพัฒนาตนเองและการพึ่งตนเองเพื่อให้อยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข เช่น พุทธสุภาษิตที่ว่า “อตตาทิ อตตานิ นาโถ” หมายถึง ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน

๓. ความยุติธรรม ความเสมอภาพและเสรีภาพ คำสอนของศาสนาจะเน้นในเรื่องเหล่านี้ เพราะทุกเรื่องจะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ชาติตระกูลไม่ได้เป็นเครื่องกำหนดความแตกต่างของบุคคล คนที่เกิดมาเท่าเทียมกันทั้งนั้นและสอนให้ทุกคนอยู่ภายใต้ข้อคิด ๔ คือ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ คือ ลำเอียงเพราะเหตุทั้ง ๔ ประการ คือ เพราะรัก เพราะรัก เพราะโกรธ เพราะหลง เพราะกลัว

๔. การเสียสละหรือการสังคัมสังเคราะห์ เช่น สังคหัตถ์ ๔ ได้แก่ ทาน คือ การแบ่งปันสิ่งของของตน แก่คนที่ควรให้ ปิยวาจา คือ การใช้เจรจาจาที่อ่อน

หวาน อตถจริยา คือ ประพฤติตนแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ สมนัตตตา คือ ความเป็นคนวางตนเสมอ ไม่ถือตัว

๕. ความอดุสาหะและความพยายาม มีความอดุสาหะมีความเพียรความอดทนและความพยายาม อันจะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จพร้อมทั้งพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ พุทธปรัชญามีคติเตือนใจว่า ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น หรือหลักคำสอนอิทธิบาท ๔ ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจรักในสิ่งนั้น วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น จิตตะ ความเอาใจใส่ ผักไฟในสิ่งนั้น และวิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

๖. ความรักความเมตตา เพราะการที่คนเราจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสันตินั้น ความรักความเมตตาเป็นสื่อสำคัญอีก ในพุทธศาสนาก็มีพุทธสุภาษิตว่า เมตตาธรรมเป็นเครื่องดำรงใจโลก

๗. ความมีคุณธรรมอดทน อุดกัลล เป็นทุกศาสนา มีบทบัญญัติและข้อปฏิบัติในเรื่องนี้เหมือนกัน เช่น ศีลของพุทธปรัชญาบัญญัติ ๑๐ ประการของศาสนาคริสต์ การถือศีลอดของศาสนาอิสลาม ทุกข้อปฏิบัติคือการให้คนมีคุณธรรม อดทนและอดกลั้น

๘. การยกย่องเคารพบิดามารดาถือเป็นหลักสำคัญ เพราะบุพการีเป็นสิ่งควรยกย่องในพุทธปรัชญาถือว่า iva บิดา มารดาเป็นพระพรหมของลูก

๙. การไม่แบ่งชั้นวรรณะ พุทธปรัชญาถือว่ากำเนิดชาติตระกูลมิได้ทำให้บุคคลเป็นพรหมณ์เป็นกษัตริย์ เป็นพ่อค้า ความประพฤติของบุคคลเป็นเครื่องกำหนดบุคคล ทุกคนเท่าเทียมกัน

๑๐. การไม่ข้องแวะด้วยอบายมุข ไม่เสพสุรา ไม่เล่นการพนัน หาเลี้ยงชีพโดยไม่ชอบด้วยศีลธรรมต่าง ๆ เช่น ค้าขายมนุษย์ ค้าขายสิ่งของมีนเมา สิ่งเสพติดและผิดกฎหมาย (รุ่ง สุปิน, ๒๕๕๐ : ๖-๑๐)

สรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตโดยทั่วไป คือ การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตของคนเรา เพื่อรักษาให้ชีวิตอยู่ต่อไปได้ ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย เช่น การทำมา

หากินเพื่อเลี้ยงชีวิตตนเอง การแก้ปัญหาและการพัฒนาคุณภาพในชีวิตของตนเอง และการดำเนินชีวิตตามแนวความเชื่อของพุทธปรัชญา ได้แก่ การดำเนินวิถีชีวิตตามปกติของคนเรา ด้วยการรักษากาย วาจา และใจ ให้สุจริต ไม่คิด พุด ทำ ในสิ่งชั่ว สร้างความดี และทำใจให้ผ่องใส เป็นไปตามหลักของศีล สมาธิ และปัญญา

การดำเนินชีวิตและการปฏิบัติต่อทรัพย์

การดำเนินชีวิตและการปฏิบัติต่อทรัพย์ของคนในสังคมปัจจุบันนี้ หากมองในแง่ของศีลธรรม และจริยธรรมแล้ว มีความน่าวิตกกังวลต่อแนวคิดของคนรุ่นใหม่ที่มีมองว่า ทรัพย์สินเงินทองต่าง ๆ เป็นของวิเศษที่ทุกคนมุ่งเน้นที่จะแสวงหาโดยมิได้คำนึงถึงคุณค่า หรือที่มาของทรัพย์สินเหล่านั้น กล่าวคือ ไม่ได้มาโดยวิธีการที่ไม่ชอบด้วยศีลธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต ก็ไม่ได้ให้ความสนใจในที่มาที่ไปตามครรลองคลองธรรมของคนดีมีศีลธรรมเช่นแต่เก่าก่อน เมื่อแนวความคิดในทำนองเช่นนี้มีมากหรือได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้นแล้ว สังคมของมนุษย์เราก็จะยิ่งบูชทรัพย์สินเงินทองมากกว่าที่จะสนใจเรื่องดีเรื่องชั่ว เรื่องผิดศีลธรรมหรือไม่ศีลธรรม ขอแต่เพียงใครสามารถที่จะแสวงหาอภินิหารทรัพย์สินต่าง ๆ มาให้ได้มากที่สุด ไม่ว่าจะโดยวิธีใดก็เป็นที่ยอมรับกันได้ ลักษณะสังคมที่ขาดศีลธรรม จริยธรรมคอยเป็นเครื่องมือตรวจสอบควบคุมเช่นนี้ ก็ยิ่งจะทำให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายในสังคมของมนุษย์เรามากยิ่งขึ้นไปกว่าเดิมที่เป็นอยู่ จึงถือได้ว่าการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติต่อทรัพย์เช่นนี้เป็นการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติต่อทรัพย์ที่ขาดสติปัญญาคอยควบคุม และถือว่าเป็นปัญหาอยู่ในระดับวิกฤตขั้นอันตรายรุนแรงแก่สังคมโดยรวมได้ เพราะทรัพย์สินต่าง ๆ ทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกนี้นั้นไม่อาจเทียบได้เลยกับคุณค่าอันยิ่งใหญ่มหาศาลเท่ากับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ คือ ความเป็นคนดีมีศีลธรรม เพราะ

สามารถที่จะแยกแยะดีชั่วได้ด้วยกำลังสติปัญญาของตนเอง แม้จะมีทรัพย์อยู่เพียงเล็กน้อยแต่ก็ไม่ได้ทำให้คุณค่าของความดีงามที่มีอยู่ในตนนั้นด้อยลงไปแต่อย่างใด เพราะฉะนั้นมุมมองแง่คิดที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อทรัพย์สินที่มีอยู่ของคนเรา หากเป็นมุมมองหรือแนวคิดของผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นคนดีมีสติปัญญาอยู่บ้างแล้ว ย่อมปฏิบัติตนต่อทรัพย์ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างถูกต้องและถูกวิธี จึงทำให้ชีวิตตนเอง ครอบครัวยุหรือสังคมรอบข้าง ได้รับประโยชน์จากการมีทรัพย์หรือบริหารจัดการต่อทรัพย์ที่มีอยู่แล้วนั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

เพราะฉะนั้น แนวทางในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติต่อทรัพย์ตามแนวพุทธปรัชญา กับการใช้จ่ายทรัพย์ในปัจจุบัน ทำให้สังคมจุกคิดได้ว่า ศีลธรรม และจริยธรรมที่เป็นความดีงามอยู่คู่กับมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่มีความค่ามากกว่าเหนือสิ่งอื่นใดที่ควรจะต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นแก่คนส่วนใหญ่ในสังคมอย่างจริงจัง และประโยชน์ในแง่อื่น ๆ ที่ทำให้คนในสังคมรู้และเข้าใจที่จะปฏิบัติตนต่อทรัพย์ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างถูกต้อง เช่น การรู้จักขยันหาทรัพย์อย่างถูกต้องตามครรลองคลองธรรมที่ดีงาม การรู้จักรักษาทรัพย์ที่มีอยู่แล้ว การวางแผนชีวิตให้เหมาะสม และการรู้จักเลือกคบคนดีเป็นมิตร หรือการแสวงหาอริยทรัพย์ซึ่งเป็นทรัพย์ภายในที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง ได้แก่ การสร้างศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ สุตตะ จาคะ และปัญญาตามแนวทางพุทธปรัชญา เป็นต้น

ทรัพย์ คือสิ่งยอดปรารถนาของมนุษย์ของคนเราทุกยุคทุกสมัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทรัพย์เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต หรือเป็นค่านิยมของชีวิตยิ่งในสังคมปัจจุบันความต้องการทรัพย์ของมนุษย์ยังมีมากขึ้น จึงเป็นสาเหตุให้เกิดการประทุษร้าย และเบียดเบียนซึ่งกันและกันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์ จึงทำให้เกิดมี “กฎหมาย” ขึ้นมาเพื่อใช้บังคับลงโทษผู้กระทำความผิด หรือเพื่อการปกป้องรักษาคุ้มครองสิทธิของผู้ครอบครอง

ทรัพย์โดยชอบและถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้น จึงควรทราบถึงสาระสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์ และพุทธวิธีการปฏิบัติต่อทรัพย์ในทัศนะของพุทธปรัชญาทรัพย์และทรัพย์สินเป็นคำที่เรารู้จักและใช้กันอยู่กันเคยในชีวิตประจำวัน ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะเรียกรวม ๆ กันไปเป็นคำเดียวกันเลยว่า ทรัพย์หรือไม่ก็ทรัพย์สินคำใดคำหนึ่ง และเป็นที่เข้าใจกันในหมู่คนทั่วไปว่า ถ้าพูดสองคำนี้แล้วก็จะหมายถึงวัตถุสิ่งของต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ อาคารบ้านเรือน ฯลฯ แต่ในทางกฎหมายนั้น ทั้งสองคำนี้มีความหมายที่แตกต่างกัน

พุทธวิธีในการปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์ในพุทธปรัชญา

พุทธวิธีในการปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์ภายนอกทรัพย์ภายนอกถือว่าเป็นสิ่งมีคุณค่า มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะว่าเป็นปัจจัยเครื่องอุดหนุนขั้นพื้นฐานที่สำคัญ สำหรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัย ทั้งในฝ่ายของบรรพชิต และในฝ่ายของคฤหัสถ์ โดยเฉพาะฝ่ายคฤหัสถ์แล้ว ทรัพย์ภายนอกถือว่า มีความจำเป็นและต้องมีย่างยิ่ง แม้พระพุทธเจ้าเองก็ได้ทรงตรัสรับรองว่า ทรัพย์ภายนอกนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน และพระพุทธองค์ยังทรงแนะนำวิธีการแสวงหาทรัพย์ การรักษาทรัพย์ การใช้จ่ายทรัพย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่ในความหมายแห่งการมีทรัพย์นั้นต้องเป็นไปโดยพื้นฐานแห่งความชอบธรรม ความถูกต้อง และความสุจริต ไม่เป็นการเบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย ตามกำลังสติปัญญาความสามารถของตนเองที่จะแสวงหาได้ และเมื่อมีแล้วก็อย่าได้พึงประมาท เพราะทรัพย์ภายนอกนั้นเป็นเพียงเครื่องอาศัยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างสะดวกสบายในโลกนี้เพียงชั่วขณะหนึ่ง เมื่อถึงท้ายที่สุดของชีวิตมาถึง ทรัพย์นั้นก็ไม่ว่าจะหยุดยั้งความจริงของ

สังขารม อันเกิดแกชีวิตของสัตว์โลกไม่ได้ คือความแก่ ความเจ็บ ความพลัดพรากจากสิ่งของรักของชอบใจทั้งหลาย (ชื่อเสียง เกียรติยศ เงินทอง และสถานภาพต่าง ๆ อันพึงมีอยู่ในโลกมนุษย์) และความตายในที่สุด ซึ่งจะต้องอาศัยกำลังแห่งสติปัญญา ความรู้เท่าทันแห่งการมีทรัพย์นั้นด้วยความไม่ลุ่มหลงมัวเมา ตั้งมั่นอยู่ในความไม่ประมาท โดยพุทธปรัชญาได้เสนอแนะวิธีการปฏิบัติต่อทรัพย์ ดังที่จะได้นำเสนอเป็นลำดับต่อไปดังนี้

๑. วิธีการแสวงหา และรักษาทรัพย์ สำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน การดำเนินชีวิตให้มั่นคงด้วยความสำเร็จประโยชน์ในปัจจุบัน เรียกว่า “ทิฏฐธัมมิกัตถะ” (อง.อภฺจก. เล่ม ๒๓, ข้อ ๑๔๓, หน้า ๒๒๑) อันเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิตในทางโลกิยะที่สามารถเห็นผลได้ในทันที ซึ่งเป็นหลักในการแสวงหาทรัพย์ที่จะอำนวยประโยชน์โดยตรงมี ๔ ประการ คือ

๑.๑ อุฏฐานสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียร เป็นคนมีความขยันขันแข็ง บึกบึนไม่ย่อท้อ รุดหน้าในการทำงาน ประกอบอาชีพการงานที่สุจริตดีงาม ยึดหลักธรรม คือความหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิต

๑.๒ อารักขสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยการอารักขา หมายความว่า เมื่อแสวงหาทรัพย์มาได้แล้วให้สนิสนัยรักและบำรุงรักษาทรัพย์สินของตนให้ปลอดภัยและเพิ่มพูนขึ้นโดยลำดับ เช่น รู้จักแสวงหาสิ่งที่สุญหายมาเพิ่มเติม รู้จักบูรณะซ่อมแซม รู้จักประมาณ และมีพ้อบ้านแม่เรือนที่ดี บางคนแม้จะขยันทำมาหากิน มีรายได้มากพอสมควร แต่ไม่อาจตั้งตัวได้เพราะขาดธรรมในข้อนี้ คือ รู้จักแต่หาทรัพย์ แต่ไม่รู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้

๑.๓ กัลยาณมิตตตา หมายถึง ความเป็นคนมีมิตรที่ดี รู้จักติดต่อคบหาสมาคมกับคนดีไว้เป็นมิตรสหาย ไม่คบคนชั่วเป็นมิตร (มิตรแท้และมิตรเทียม)

๑.๔ สมชีวิตา หมายถึง ความดำรงชีพพอเหมาะสมควร รู้จักใช้จ่ายทรัพย์เลี้ยงชีพ ให้พอเหมาะกับ

รายได้ของตน ไม่ให้ผิดเคืองจนเกินไป เหมาะสมแก่ตนเองที่จะดำรงอยู่ได้อย่างพอเพียง ไม่นิยมความหรูหราฟุ่มเฟือย ทำตนพึงพอจนเกินเหตุ เรียกว่า มีความเหมาะสมพอดี มีสติรู้เท่าทัน ไม่ยึดติดในความสุขสบาย และดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา

๒. หลักการจัดสรรแบ่งทรัพย์ที่หามาได้ เมื่อหาทรัพย์มาได้ก็แบ่งทรัพย์นั้นออกเป็น ๔ ส่วน เรียกว่า “โมคควิภาค ๔” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๕๓ : ๑๕๐) โดยนำทรัพย์นั้นมาใช้ในการดำเนินชีวิตของตน ตามสัดส่วนดังนี้

๒.๑ ใช้ทรัพย์ ๑ ส่วน ในการใช้จ่ายเลี้ยงตนเองและบุคคลในครอบครัวให้เกิดความสุข ในเรื่องของการบริโภคอุปโภคต่าง ๆ ที่จำเป็นในดำเนินชีวิตเลี้ยงคนที่ควรบำรุงเลี้ยง เช่น ทำบุญทำทานถวายสมณะ พราหมณ์ หรือการสงเคราะห์เลี้ยงดูบำรุงญาติสนิทมิตรสหายบุคคลใกล้ชิด เพื่อยืดเหนี่ยวน้ำใจให้เกิดความรักใคร่นับถือให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และการทำประโยชน์เพื่อสาธารณะ เช่น การบริจาคของช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากต่าง ๆ

๒.๒ ใช้ทรัพย์ ๒ ส่วน เพื่อเป็นทุนประกอบการงาน เช่น การลงทุนทำธุรกิจต่าง ๆ เป็นการให้ทรัพย์สร้างทรัพย์ให้มีความพอกพูนเพิ่มมากขึ้น เพราะว่าการมีทรัพย์แล้วไม่ใช้ทรัพย์ให้เกิดประโยชน์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือว่า เป็นโงะอย่างยิ่ง

๒.๓ ใช้ทรัพย์ ๑ ส่วน เก็บออมไว้ใช้ในคราวจำเป็น หรือในคราวฉุกเฉิน เช่น การเกิดอุบัติเหตุ ใช้ทรัพย์รักษาตัว หรือเหตุการณ์ที่จำเป็นต้องใช้สอยทรัพย์จริง ๆ

๓. หลักการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ การใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตนโดยสุจริตที่ชอบธรรมแล้วต้องรู้จักพิจารณาให้ถี่ เพื่อให้คุ้มค่างับทรัพย์ที่เสียไป ซึ่งในเรื่องนี้พระพุทธเจ้าได้ตรัสแสดงแก่นาถปิณฑิกคฤหบดีถึงประโยชน์ที่เกิดจากการถือโมคคทรัพย์ หรือเหตุผล

ในการที่จะมีทรัพย์สมบัติ ที่เรียกว่า “โมคคาทียะ ๕” (อง.ปมจก, เล่ม ๒๒ ข้อ ๕๑ หน้า ๔๐-๔๑) ด้วยโมคคะที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร สะสมขึ้นมาด้วยกำลังแขน อย่างอาบเหงื่อต่างน้ำ ซึ่งเป็นของชอบธรรม ได้มาโดยธรรม อริยสาวกย่อมนำไปทำให้เกิดประโยชน์ต่าง ๆ ดังนี้คือ

๓.๑ เลี้ยงตัวให้เป็นสุข ให้อัมเอบ เอาใจใส่ดูแลตนให้เป็นสุขโดยชอบ ย่อมเลี้ยงมารดาบิดา บุตร ภรรยา คนรับใช้ กรรมกรคนงานให้เป็นสุข ให้อัมเอบ เอาใจใส่ดูแลให้เป็นสุขโดยชอบ

๓.๒ เลี้ยงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานทั้งหลาย ให้เป็นสุข ให้อัมเอบ เอาใจใส่ดูแลให้เป็นสุขโดยชอบ

๓.๓ ป้องกันโมคคะจากภยันตรายที่จะเกิดแต่ไฟ น้ำ พระราชา โจร หรือทายาหารัย ทำตนให้สวัสดิ

๓.๔ กระทำพลี ๕ อย่าง คือ ญาติพลี (สงเคราะห์ญาติ) อดิธิพลี (ต้อนรับแขก) ปุพฺพเปตพลี (ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ) ราชพลี (บำรุงราชการ) เทวดาพลี (ถวายเทวดาหรือบำรุงศาสนา)

๓.๕ ประดิษฐานทักษิณานุสงผลสูง อันอำนวยการมั่งคั่งมั่งมีผลเป็นสุข เป็นไปเพื่อสวรรค์ ในสมณะพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้เว้นจากความมัวเมาประมาท ตั้งอยู่ในขันติสโรจจะซึ่งฝึกตนเอง ทำตนเองให้สงบ ทำตนเองให้หายร้อนจากกิเลสได้

ประโยชน์ที่ได้จากการมีทรัพย์ และนำมาใช้ดำเนินชีวิต ๕ ประการ นี้ แม้ทรัพย์นั้นเสื่อมถอยหมดไปย่อมไม่มีความเดือดร้อนใจ หรือนำทรัพย์นั้นไปทำให้เกิดความเจริญเพิ่มพูนขึ้นมาก็ย่อมไม่ต้องเดือดร้อนใจเช่นเดียวกัน นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังตรัสแสดงชี้ช่องทางเสื่อมและเพิ่มพูนของโมคคทรัพย์ ที่หามาได้โดยชอบธรรม เพราะมีอบายมุข (ทางเสื่อม) ๔ ประการ คือ เป็นนักเลงหญิง เป็นนักเลงสุรา เป็นนักเลงการพนัน และมีมิตรชั่วเป็นสหาย ผักไฟในคนชั่ว เปรียบเหมือนอ่างน้ำแหล่งใหญ่ มีทางไหลเข้า ๔ ทาง มีทางออก ๔ ทาง

หากคนเปิดทางเข้าน้ำเสีย เปิดแต่ทางน้ำออก อีกทั้งฝนก็ไม่ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อเป็นเช่นนั้นอ่างเก็บน้ำใหญ่นั้นเป็นอันหวังได้แต่ความลดน้อยลงอย่างเดียวไม่มีความเพิ่มพูนได้เลย และทรัพย์ของผู้ที่หามาได้โดยชอบธรรมแล้ว ไม่ประพฤติดตนเป็นนักเลงหญิง ไม่เป็นนักเลงสุรา ไม่เป็นนักเลงการพนัน ไม่มีมิตรดี มีสหายดี ใฝ่ใจในกัลยาณชน เปรียบเหมือนอ่างน้ำแหล่งใหญ่ มีทางไหลเข้า ๔ ทาง มีทางออก ๔ ทาง หากคนเปิดทางเข้าน้ำ ปิดทางน้ำออก และฝนก็ตกถูกต้องตามฤดูกาล เมื่อเป็นเช่นนั้นอ่างเก็บน้ำใหญ่นั้น ย่อมเป็นอันหวังได้แต่ความเพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียว ไม่มีความลดน้อยลงเลย ธรรม ๔ ประการเหล่านี้ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่กุลบุตร (อง.อภฺจก, เล่ม ๒๓ ข้อ ๑๔๔ หน้า ๒๒๔)

ดังนั้น พุทธวิธีในการปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์ภายนอก ดังกล่าวแล้วนั้นเป็นหนทางของการปฏิบัติต่อทรัพย์ การแสวงหาทรัพย์ การมีทรัพย์ และการใช้ประโยชน์จากการที่ได้หาทรัพย์นั้นมาอย่างถูกวิธี และจะมีประโยชน์ที่ทำให้เกิดความสะดวกสบายแก่การดำรงชีวิตอยู่ได้ ซึ่งเรียกว่าเป็นหนทางแห่งความสุข และความเจริญในชีวิตของผู้ครองเรือน ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความสุจริตและความชอบธรรมเป็นที่ตั้ง และที่สำคัญอีกประการก็คือ การดำเนินชีวิตตามครรลองครองธรรมของความดีงาม เป็นสัมมาทิฐิ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

สรุปได้ว่า พุทธวิธีในการปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์ภายนอก สำคัญสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ

- ๑) วิธีการแสวงหา และรักษาทรัพย์ ได้แก่ รู้จักหา รู้จักรักษา คบคนดี และวางตนเหมาะสม
- ๒) หลักการจัดสรรแบ่งทรัพย์ที่หามาได้ ได้แก่ แบ่งทรัพย์ที่หาได้มาเป็น ๔ ส่วน โดยนำไปใช้เพื่อการดำเนินกิจการงานของตน ๒ ส่วน ใช้ในการดำเนินชีวิต ๑ ส่วน และเก็บออมไว้ ๑ ส่วน
- ๓) หลักการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ ได้แก่ ใช้เพื่อเลี้ยงตน คนในครอบครัว มิตรสหาย ใช้ป้องกัน

ภัยอันตรายต่าง ๆ ทำบุญ บำรุงศาสนา บำรุงภาษี เลี้ยงต้อนรับแขก และสักการะบำรุงหรือทำบุญอุทิศสิ่งที่เกิดพรพฐาตามความเชื่อถือ

ทรัพย์ในทัศนะของพุทธปรัชญา ได้แก่

วัตถุสิ่งของที่ใช้ในการบริโภคอุปโภค เรียกว่า ทรัพย์ภายนอก และคุณธรรมภายในของบุคคล ที่เรียกว่า อริยทรัพย์ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่มีตั้งแต่ระดับขั้นพื้นฐาน ธรรมดา จนถึงระดับสูงสุดคือ นิพพาน ที่ถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งในทัศนะของพุทธปรัชญา

ประเภทของทรัพย์ในพุทธปรัชญา มีอยู่ ๒ ประเภท ได้แก่

๑. ทรัพย์ที่เป็นวัตถุ หรือทรัพย์ภายนอก ได้แก่ สวัสดียานทรัพย์ คือทรัพย์ที่มีวิญญาณครอง หรือทรัพย์ที่มีชีวิต เช่น สัตว์พาหนะ ช้าง ม้า วัว ควาย และอวิญญูณทรัพย์ คือทรัพย์ที่ไม่มีวิญญาณครอง หรือเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต เช่น บ้าน ที่ดิน แก้ว แหวน เงิน ทอง ฯลฯ

๒. ทรัพย์ที่ไม่ใช่วัตถุหรือทรัพย์ภายใน ได้แก่ คุณธรรมภายในของบุคคล ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่า อริยทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์อันประเสริฐที่มีค่ามากกว่าทรัพย์ภายนอก มี ๗ ประการ คือ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปเป สุตตะ จาคะ ปัญญา

ลักษณะของทรัพย์ในพุทธปรัชญา แบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑. ลักษณะของทรัพย์ ภายนอกหรือ โภคทรัพย์ ส่วนมากเกิดจากการสร้างขึ้นของมนุษย์ สร้างคุณค่าขึ้นมา เพื่อใช้ประโยชน์ แต่ก็มีทรัพย์บางประเภทที่ธรรมชาติเป็นผู้สร้างสรรคขึ้นแล้วมีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์ ดังนั้นทรัพย์ภายนอกจึงไม่ควรมีความมั่นคงถาวร เป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามลักษณะของทรัพย์เอง หรือเกิดจากน้ำมือของมนุษย์ที่จะทำลายล้าง

๒. ลักษณะของทรัพย์ภายในหรืออริยทรัพย์ มีลักษณะที่เป็นนามธรรม มีความคงทน สามารถติดตามผู้เป็นเจ้าของทรัพย์ไปได้ทุกแห่งหน เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดบุญกุศล เป็นลักษณะของผู้ที่มีความสุข มีปัญญา และเป็นทรัพย์ที่มีค่าเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ชื่อว่า อริยทรัพย์ หรือทรัพย์อันประเสริฐ

พุทธวิธีในการปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์ในพุทธปรัชญา ได้แก่

๑. พุทธวิธีในการปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์ภายนอก สาระสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) วิธีการแสวงหา และรักษาทรัพย์ ได้แก่ รู้จักหา รู้จักรักษาคบคนดี และวางตนเหมาะสม ๒) หลักการจัดสรรแบ่งทรัพย์ที่หามาได้ ได้แก่ แบ่งทรัพย์ที่หามาได้มาเป็น ๔ ส่วน โดยนำไปใช้เพื่อการดำเนินกิจการงานของตน ๒ ส่วน ใช้ในการดำเนินชีวิต ๑ ส่วน และเก็บออมไว้ ๑ ส่วน และ ๓) หลักการใช้จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ ได้แก่ ใช้เพื่อเลี้ยงตน คนในครอบครัว มิตรสหาย ใช้ป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ทำบุญ บำรุงศาสนา บำรุงภาษี เลี้ยงต้อนรับแขก และสักการะบำรุงหรือทำบุญอุทิศสิ่งที่เคารพบูชาตามความเชื่อถือ

๒. พุทธวิธีในการปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์ภายใน คือ อริยทรัพย์ทั้ง ๗ ประการ ซึ่งได้แก่ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ สุตตะ จาคะ และปัญญา ซึ่งมีความสอดคล้องเป็นเหตุเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน ดังนั้น การปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์ภายในจึงต้องปฏิบัติที่ต่อเนื่องกันจึงจะทำให้ประสบความสำเร็จ ได้รับประโยชน์สูงสุด หรือสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เช่น การรักษาทรัพย์ภายในควรพิจารณาในวรณ์ ๕ เพราะเป็นสิ่งที่คอยสกัดกั้นความดี ปฏิบัติตามหลักกุศลธรรม คือธรรมเป็นเครื่องเจริญ ๔ อย่าง และรักษาโดยอาศัยความเพียร ๔ ประการ ส่วนการใช้ทรัพย์ภายใน ควรใช้โดยการรักษาสติ ลมปชัญญะ และความไม่ประมาท

วิเคราะห์ประโยชน์จากการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา

จากการวิเคราะห์ประโยชน์จากการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา พบว่า การดำเนินชีวิตตามความมุ่งหมายของพุทธปรัชญา ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิตในแง่ภูมิใด ก็ล้วนแต่มุ่งเน้นที่จะควบคุมความประพฤติจากตัวเราเองก่อนทั้งสิ้น คือ กาย วาจา และใจ เพื่อให้การแสดงออกหรือความประพฤติเหล่านั้นเป็นไปโดยชอบตามหลักของคำสอนคือต้องเป็นการแสดงออกที่เป็นไปโดยความสุจริต ทั้งทางกาย วาจา และใจ มีความชอบธรรม อยู่ในครรลองครองธรรมที่เที่ยงและไม่เป็นการเบียดเบียนทั้งตนเองหรือผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อน หรือเมื่อพิจารณาจากการดำเนินชีวิตตามแนวความเชื่อในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักพุทธจริยธรรม ๓ ระดับ คือ เบญจศีล เบญจธรรม, กุศลกรรมบถ ๑๐ และมรรค ๘ จริยธรรมตามหน้าที่ที่สัมพันธ์กันทั่วไป (ทิศ ๖) การดำเนินชีวิตตามหลักมงคลชีวิต ๓๘ ประการ และการดำเนินชีวิตตามหลักการศึกษาไตรสิกขา

ดังนั้น จะพบว่า การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา มุ่งเน้นที่จะให้ชีวิตที่ดำรงอยู่ในโลกนี้นั้นดำเนินอยู่ด้วยการพัฒนาตนเองและสภาพสิ่งแวดล้อมหรือสังคมที่ตนได้อาศัยอยู่ไปด้วยพร้อมกัน คือส่งเสริมให้ดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างมีคุณค่า แม้สิ่งของทั้งหลายสภาพแวดล้อมทั้งหลาย หรือแม้แต่ทรัพย์สินต่างๆ ของคนเรา ก็มีได้มีไว้เพื่อสะสม แต่มีไว้เพื่อเป็นเครื่องช่วยเหลือแก่ตนเองและผู้อื่น เพราะฉะนั้น หากพิจารณาในแง่ของประโยชน์จากการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ดังสาระสำคัญที่ได้กล่าวไว้แล้ว จะพบว่า จะทำให้เกิดคุณค่าด้านการพัฒนาชีวิตและสังคมได้แก่ การที่พุทธปรัชญาได้มีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องอรรถประโยชน์ช่วยให้มนุษย์รู้จักการพัฒนาตนเองไปตามลำดับขั้นของการดำรงชีวิตอยู่ในโลกได้ กล่าวคือใน

ประโยชน์ทุกประการดังกล่าวมาแล้วนั้นสามารถสรุปประโยชน์จากการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาได้ ๓ ประการคือ

๑. อัตตหิตสมบัติ ได้แก่ กิจคือการพัฒนาตนเองเพื่อให้ประสบกับประโยชน์สุขเพื่อตน

๒. พรหิตปฏิบัติ ได้แก่ กิจคือการพัฒนาช่วยเหลือสังคมโดยอาศัยรากฐานของคุณสมบัติของการพัฒนาตนเองนั้นเพื่อสนับสนุนให้ชีวิตอื่น ๆ ในสังคมให้ได้รับประโยชน์สุขด้วยกัน

๓. คุณค่าด้านความหลุดพ้นหรืออิสรภาพ หมายถึง การบรรลุจุดหมายที่พึงประสงค์ ๔ ประการคือ

๑) อิสรภาพทางกาย ได้แก่ การพ้นจากการถูกบีบคั้นทางกาย เช่น ความยากจน ความหิว ความลำบาก และโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น

๒) อิสรภาพทางสังคม ได้แก่ การที่สังคมได้รับประโยชน์ คือเมื่อมนุษย์ในสังคมหลุดพ้นจากการถูกบีบคั้นทางกายและทางใจมีความสุขเพียงพร้อมด้วยการอยู่ดีกินดีแล้วสังคมก็ย่อมประสบกับความสุขด้วย เพราะเหตุว่าไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน

๓) อิสรภาพทางจิต ได้แก่ ความปลอดภัย โปร่งจากความกังวลเพราะเหตุแห่งการบรรลุจุดหมายของตน

๔) อิสรภาพแห่งปัญญา ได้แก่ ความหลุดพ้นจากความโง่เขลาอ่อนแอ เพราะความไม่รู้และสามารถรับรู้ภาวะของโลกตามความเป็นจริง คือรู้ตามหลักอริยสัจ ๔ รู้จักคิดและแก้ปัญหาชีวิตได้ด้วยตนเอง และรู้ว่าอะไรคือประโยชน์และอะไรคือสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ เป็นต้น

นอกจากนี้แล้ว ยังพบว่า ประโยชน์จากการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา มีทัศนะว่า การกระทำที่เป็นประโยชน์หมายถึงที่ให้คุณประโยชน์แก่ชีวิตตนเองและผู้อื่นด้วย คือเห็นว่าการที่ประโยชน์ทั้งสองฝ่ายสามารถดำเนินไปด้วยกันอย่างสอดคล้อง และสมดุลนั้นถือว่าเป็นเป้าหมายที่ได้มุ่งหวังไว้ (คือตนเอง

และสังคมอยู่ร่วมกันได้) และพุทธปรัชญาไม่ได้มุ่งหวังหรือตัดสินการกระทำโดยยึดจำนวนของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำเท่านั้น จึงจะถือว่าเป็นประโยชน์ แต่ประโยชน์ ก็คือความมั่นคงทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ หรือสิ่งที่จะเอื้ออำนวยให้มนุษย์ดำเนินชีวิต ไปสู่จุดหมายที่ดีแม้จะมีจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องไม่มากมายนักก็ยังจัดได้ว่าเป็นประโยชน์ได้เช่นกัน เพราะพุทธปรัชญามุ่งหวังทั้งประโยชน์ที่เกิดทั้งแก่ส่วนรวมและส่วนย่อยของสังคมทุกชีวิตที่ปรากฏอยู่ในโลก

สรุปได้ว่า ประโยชน์จากการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ได้แก่ กิจคือการพัฒนาตนเองเพื่อให้ประสบกับประโยชน์สุขเพื่อตน กิจคือการพัฒนาช่วยเหลือผู้อื่นหรือสังคมให้ได้รับประโยชน์สุขด้วยกัน และคุณค่าด้านความหลุดพ้นหรืออิสรภาพ คือ การบรรลุจุดหมายที่พึงประสงค์ ๔ ประการ ได้แก่ อิสรภาพทางกาย อิสรภาพทางสังคม อิสรภาพทางจิต และอิสรภาพแห่งปัญญา ประโยชน์จากการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติต่อทรัพย์ตามแนวพุทธปรัชญา ประกอบไปด้วยสาระที่สำคัญพอสรุปได้ ดังนี้คือ

๑. ประโยชน์จากการปฏิบัติต่อทรัพย์ภายนอก ได้แก่ หลักของความสำเร็จประโยชน์ในปัจจุบัน หรือที่เรียกว่า ภูมิธรรมมีกัตถะ ๔ คือ ขยันหาทรัพย์ รู้จักรักษาทรัพย์ รู้จักเลือกคบคนดี และวางตนเหมาะสมกับ

๒. ประโยชน์จากการปฏิบัติต่อทรัพย์ภายใน ได้แก่ การปฏิบัติต่อทรัพย์ภายใน หรืออริยทรัพย์ที่เป็นคุณธรรมภายใน ตามแนวพุทธปรัชญา ๗ ประการ คือ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ สุตตะ จาคะ และปัญญา ซึ่งมีความสอดคล้องต่อเนื่องกันอย่างเป็นเหตุและผล

๓. ประโยชน์จากการดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธปรัชญา ได้แก่ กิจคือการพัฒนาตนเองเพื่อให้ประสบกับประโยชน์สุขเพื่อตน กิจคือการพัฒนาช่วยเหลือผู้อื่นหรือสังคมให้ได้รับประโยชน์สุขด้วยกัน และคุณค่าด้านความหลุดพ้นหรืออิสรภาพ คือ การบรรลุจุดหมาย

ที่พึงประสงค์ ๔ ประการ ได้แก่ อิศราภาพทางกาย อิศราภาพทางสังคม อิศราภาพทางจิต และอิศราภาพแห่งปัญญา

บทสรุป

การดำเนินชีวิตและการปฏิบัติต่อทรัพย์ตามแนวพุทธปรัชญา หลักการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา ที่เป็นกระบวนการ มีความสอดคล้องและเป็นขั้นตอนที่ไม่มีความขัดแย้งกัน โดยเชื่อว่าในขั้นต้นสามารถที่จะนำความสงบสุขร่มเย็นมาสู่ตนเองและสังคมโดยรวมได้ และในขั้นสูงสุดนั้นสามารถทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์จากอำนาจของกิเลสได้โดยสิ้นเชิง หลักการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา แม้จะมีกล่าวไว้หลายนัย ก็เพื่อแจกแจงให้ครอบคลุมถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต แต่โดยสาระอันแท้จริงแล้วก็

คือ หลักในการพัฒนาตนเอง ให้รู้จักควบคุมกาย วาจา และใจ ให้รู้จักคิด พูด และทำ อย่างมีเหตุมีผล เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชีวิตอย่างถูกต้องดีงาม ตามกระบวนการทางพุทธปรัชญาอย่างเป็นระบบ เช่น การดำเนินชีวิตตามหลักการศึกษา ไตรสิกขา หรือการดำเนินชีวิตตามหลักมงคลชีวิต ๓๘ ประการ ดังนั้น ในหลักของการปฏิบัติต่อทรัพย์ภายในจึงจะต้องมีการปฏิบัติที่ต่อเนื่องกัน จึงจะทำให้ประสบความสำเร็จ ได้รับประโยชน์สูงสุด หรือแม้แต่การไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้ครบตามกระบวนการจนเกิดประโยชน์สูงสุด แต่ก็ยังสามารถที่จะนำอริยทรัพย์มาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขทั้งในปัจจุบัน และจะเป็นทรัพย์ชนิดเดียวที่สามารถติดตามผู้ที่มรณภาพชนิดนี้ไปได้ในสุคติอันเป็นโลกเบื้องหน้าในอนาคต ตามความเชื่อของพุทธปรัชญาได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัย. (๒๕๒๕). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัย** พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย. พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (๒๕๔๓). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (๒๕๓๖). **ผู้ครองเรือน**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พิบูลย์ สารจันทร์. (๒๕๔๕). **ความรู้ตามหลักของศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรววิทยา.
- วรณัฐ เอี่ยมสะอาด. (๒๕๔๔). **แนวคิดในการดำเนินชีวิตของคนไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- สนธิ ศรีลำแดง. (๒๕๓๕). **พุทธปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : นีลนารการพิมพ์.
- สุจิตรา รณริน. (๒๕๔๐). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิกจำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๖). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- รุ่ง สุบิน. (๒๕๕๐). **พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร

